پۆست مۆدێرنیزم

وەرگێران: م.ه شڤان قاسم حەسەن
زانکۆیا زاخۆ / فاکولتیا زانستێن مرۆڤایەتی
پشکا زمانێ کوردی

پێشەکی:

مۆدێرنیزم ب واتایا نوو بوونێ یا هاتیە پێناسەکرن. مۆدێرنیزم پرۆسێسەکا نوویە کو هەموو تشت جهێ تشتێن بۆوری دگرن. ئەو چەندا کو ژ واتایا مۆدێرنیزمێ ب دەست دکەڤیت ئەڤەیە کو، مۆدێرنیزم هەمبەری داب و نەریت و تیتالایە؛ داب و نەریت و مۆدێرنیزم دوو رەوتێن ژ هەڤ جودانە. ب بەزاندنا داب و نەریتان، مۆدێرنیتە پەیدا دبیت. هەلبەت ئەڤ چەندە ژی وەکو بۆچوونەکێ یە. نێرینەك یا هەی کو د ڤێ باوەرییێ دایە، مۆدێرنیتە د ناڤا داب و نەریت و تیتالان دا دروست دبیت. لەوما ژ بەر ڤێ چەندێ مۆدێرنیتە، قۆناغەکا دیرۆکی یە کو د پرۆسێسا دەمی دا یا دروست بووی. ئەڤرۆکە ئەڤ قۆناغە یا ب داوی هاتی و قۆناغەکا نوو یا دروست بووی کو دبێژنێ «پۆست مۆدێرنیزم». پۆست مۆدێرنیزم چی یە؟ ئەڤ پرسا سەرەکی ، بابەتێ مە پێک دئینیت. ئەرێ مۆدێرنیزم ــ وەکو مۆدێرنیتێ کو د ناڤا داب و نەریتان سەرهەلدا ــ د ناڤا مۆدێرنیتێ دا دروست بوویە و ب بەردەوامیا مۆدێرنیتێ دهێتە هەژمارتن یان ژی رەوتەکا سەربخوەیە کو چ جۆرە گرێدانەك دگەل مۆدێرنیزمێ نینە؟ ئەڤە پرسەکا سەرەکی یا دیترە کو د ڤێ ڤەکۆلینێ دا دێ بەرسڤ ل سەر وێ هێتەدان. هەروەها د ڤێ ڤەکۆلینێ دا، دێ باس هێتە سەر پەیوەندیا مۆدێرنیزم و پۆست مۆدێرنیزمێ و پێناسەیێن هەر ئێک ژ وان و جیاوازیێن وان، فاکتەرێن پەیدابوونا پۆست مۆدێرنیزمێ، بۆچوونێن جوداجودا یێن پەیوەندیدار ب وێ و رەخنەگرتنا ژ پۆست مۆدێرنیزمێ.

رێبازا ڤەکۆلینا مە، رێبازا شرۆڤەکرنێ یە.

دێ هەول هێتەدان تا کو بنیات و هیمەنێ بابەتی و چاوانیا پۆست مۆدێرنیزمێ بهێتە رۆهنکرن. مەبەستا مە ئەوە کو ب ئانالیزەکا شرۆڤەکرنێ ژ پۆست مۆدێرنیزمێ بگەهینە بنیاتێ وێ و بگەهینە وێ ئەنجامێ کو، ئەرێ کیش تایبەتمەندیان دێ شێین پۆست مۆدێرنیزمێ ژ مۆدێرنیزمێ جودا بکەین.

مۆدێرنیزم چی یە؟

پەیڤا مۆدێرن بۆ جارا ئێکێ ل سەدسالا (٦ ز.) ژ چاوگێ «Modernus“ ب واتایا ”نوو“ هاتیە وەرگرتن و د زمانێ فارسی دا، ب واتایا نوو یە. د ”دایرە المعارف فارسی» دا دخوینین کو: «مۆدێرنیزم (Modern-ism): نووخوازی، د ئەورۆپا و د ناوچەیا ئایینا مەسیحیەتێ مەیل و خواستەکێن ئازادیخوازانە یێن داویا سەدسالا نوزدێ و دەستپێکا سەدسالا بیستێ، ژ بۆ دووبارە نێرین و نێرینەڤەیێ د گەلەك ژ بیروباوەرێن فەرمی و داب و نەریتێن ئایینا مەسیحەیەتێ دا، ژ بۆ گونجاندنا وێ دگەل ئەنجامێن پێشکەفتنێن زانستی کو ب تایبەتی ژ سەدسالا نوزدێ پێڤە ژ بۆ مرۆڤی ب دەست هاتینە.“

د زاراڤی دا بریتی یە ژ، نوو بوونا ئالاڤ و جێگیربوونا زانستی ل شوونا ئایینی. ب باوەری یا مۆدێرنیستان د ڤێ جیهانا کو ئەم تێدا دژین پێویستە مفای ژ رێک و شێوازێن نووتر وەربگرین، چونکی شێوازێن کەڤنار نکارن بەرسڤدەرێن مرۆڤێ هەڤچەرخ بن، ژ بەر ڤێ چەندێ پێتڤیە مە نێرینەکا نوو و تازە ژ بۆ دیرۆك، کولتور و زمانێ هەبیت. پشتەڤانێن و لایەنگرێن مۆدێرنیزمێ سرۆش و ئیلهامێ د وەرگرتنەکا کەسۆکی ژ راستیا خودایی دزانن، نەکو وەرگرتنا راستیا گەلەمپەری و بەرچاڤ ژ خودێ و دەربرینا وێ ژ بۆ خەلکی. هەروەها مۆدێرنیست د وێ باوەریێ دانە کو هشمەندی و زانست، د پلەیا دۆزینەردا دکارن گەلەك ژ ئاریشەیێن خوە چارەسەر بکەن. د چارەسەرکرنا نەخوەشی یێن باوەریا ئایینی، نە یا سەرکەفتی یە. مرۆڤ گیاندارەکە کو بوویە خودان هوشمەندی و زانست. و ل پەی ڤێ چەندێ مرۆڤی کارینا پێدڤی ژ بۆ دانانا زاگۆنەکا رێکخستیا جڤاکی یا هەی کو ژ وێ بەهرەمەند ببیت. ئەو دشێت ژیانا کۆمەلی ل ژێر تیرۆشکێن یاسایا دروستکری یا خوە برێڤە ببەت.

تایبەتمەندییێن مۆدێرنیزمێ:-

١ ــ باوەری ئینان ب شیانێن هوشمەندی و زانستی د چارەسەرکرنا نەخوەشی یێن جڤاکی دا.

٢ ــ دژایەتیکرنا ئایینی.

٣ ــ بەرەڤانیکرن ژ مافێن مرۆڤی ب رێکا یاسایێ.

٤ ــ هیومانیزما خوەزایی (سروشتی):
مۆدێرنیزم بەرهەما رێنسانسێ یە و هیومانیزم ژی د ڤی سەردەمی دا، یا دروست بووی. ژ بەر ڤێ چەندێ دشێت بێژین هیومانیزم ـــ کو داکۆکیێ ل سەر مرۆڤ تەوەریێ دکەت و وی ب سەربەخوە ژ خودێ و وەحییێ ل قەلەم ددەت ـــ ب گیانێ سەرەکییێ مۆدێرنیزمێ دهێتە هەژمارتن.

٥ ــ داکۆکی کرن ل سەر شێوازناسیا ئەزموونی و هەستی ل شوونا شێوازناسیا فەلسەفی و پیڤانەیی.

٦ ــ جەخت و داکۆکی کرنا ل سەر تێگەهێن وەك خوەزا، پێشکەفتن و ئەزموونێن راستەوخوە.

٧ ــ پۆزیتیڤیزم (ئەرێنایەتی) وەك میتۆدا مۆدێرنیزمێ: پۆزیتیڤیزم جۆرە یاخیبوونەکە هەمبەری میتافیزیک و فەلسەفێ و بەروڤاژی حەز و خواستەکێن ئایینی و رەوشتی رادوەستیت. ل دیڤ ڤێ بۆچوونێ، خودێ پشکەکە ژ مێژوویا زەینێ مرۆڤی و ئایینی ژی هەبوونا ژ دەرڤەیی نینە.

٨ ــ تاکخوازی (د ئابووریێ دا).

٩ ــ بۆورینا ژ داب و نەریت و تیتالان بۆ بەرەڤ نووکرنێ (د جڤاکناسیێ دا).

١٠ ــ دروستکرنا جڤاکەکا پێشەسازی (د کولتورێ دا).

١١ ــ زاناخوازی (د فەلسەفێ دا).

١٢ ــ ئاراستەیا میکانیکی (د زانستێ دا).

١٣ ــ بەرفرەهی و باندۆرا زانست و تەکنولۆژیاییێ.

١٤ ــ لڤین و جوولانەکا پتر: ب رێکا شۆرەشا پێشەسازی، جڤاك ژ بارودۆخێ راوەستیایی دەرکەفت و لڤینەکا پتر ب خوەڤە دیت و ب رێکا شارنشینی گەشە و وەرار ب دەست خوەڤە ئینا.

١٥ ــ بیرۆقراتی بوونا دەسەلاتێ.

١٦ ــ داکۆکی کرن ل سەر تاکەکەسی و وەرارا تێگەهێ ئازادییێ.

پێناسەکرنا پۆست مۆدێرنیزمێ:-

پەیڤا (Post) ب واتایا "بەرداوامبوونا رەوتەکێ" دهێت و مۆدێرنیزم ژی هەر وەك بەری نها هاتیە گۆتن ب واتایا "نوو" دهێت. ئانکو پۆست مۆدێرنیزم ب واتایا "بەردەوامبوونا رەوتا مۆدێرنیزمێ" یە.

لێ پۆست مۆدێرنیزمێ وەکو زاراڤ گەلەك واتایێن هەین. ئەو ژی ژ بەر وێ چەندێ یە کو ئەڤ زاراڤە د گەلەك زانستان دا هاتیە بکارئینان، لەورا د هەر زانستەکێ دا واتایەکا تایبەت یا پەیداکری. "ئیسکات لێش" د پەرتوکا خوە "جڤاکناسیا پۆست مۆدێرنیزمێ" دا، ئەوێ ب تێگەهەکا زانستی ــ جڤاکی شرۆڤە دکەت و وێ ب خالا دژایەتی و ڤێکنەکرن و تێکەلی د گەنگەشەکرنێن ئیستاتیکی، رەوشتی و سیاسی ل قەلەم ددەت.

هەر چاوا بیت خالا هەڤپشک د ڤان هەموو پێناسەیاندا، ئەڤەیە کو پۆست مۆدێرنیزم رەوتەکا هزری یە کو بەروڤاژی مۆدێرنیزمێ سەرێ خوە هەلددەت و هاوار و قیرینا دژایەتی کرنێ ددەت.

ب شێوەیەکێ گەلەمپەری دێ شێین بێژین کو هەتا نها چ پێناسەیێن دروست و تەواوبوویی ژ بۆ پۆست مۆدێرنیزمێ

نینن؛ چونکی پۆست مۆدێرنیزم ب درێژاهیا بۆورینا دەمی تووشی گۆرانکاریێن پڕ بوویە و چ کەسەك نەشێتب شێوەیەکێ ڤەبڕ بۆچوونا خوە ل سەر بدەت.

بوارێن بکارئینانا زاراڤێ پۆست مۆدێرنیزمێ:-

١ ـ موسیقا (ئیستاك هازن، هالی وی، لۆری ئەندرسۆن و تێردیسی).

٢ ـ هونەر (ماخ، راوشن بێرگ و باسیلینز).

٣ ـ رۆمان (پارت، بالارد و داکترۆ).

٤ ـ فیلم]فیلمێن (Winther by)، (The wedding) و (Body Heat).

٥ ـ وێنەگری (شێرمان، لۆین و پێرنیس).

٦ ـ بیناسازی (خیبگز و بۆلین).

٧ ـ ئەدەبیات (ئیسپانۆس، حسن و فیلۆر).

٨ ـ فەلسەفە (لیۆتار، درێدا، بادریلارد و ریچارد رۆرتی).

٩ ـ مرۆڤناسی (کلیفۆرد، مارکوزێ و تایلر).

١٠ ـ جڤاکناسی (دێنزین).

١١ ـ جۆگرافی (Soja).

جیاوازیێن دناڤبەرا مۆدێرنیزم و پۆست مۆدێرنیزمێ دا:-

ئەوا کو مۆدێرنیزم و پۆست مۆدێرنیزمێ ژ هەڤدوو جودا دکەت، ئەو بنەمانە، یێن کو هەر ئێک ژ مۆدێرنیزم و پۆست مۆدێرنیزم ل سەر وان ئاڤا بووینە، لێ ب گەلەمپەری ئەڤ سێ بۆچوون و بیردۆزێن ل خوارێ نە:

١ ـ بیردۆزا گۆرانکاریا کولتوری: مۆدێرنیزم یا د وێ باوەرێ دا کو کولتور ژ هەڤ جودانە و هەر جڤاکەکێ کولتوری تایبەت ب خوەڤە یا هەی، لێ پۆست مۆدێرنیزم

دژی ڤێ بۆچوونێ یە و خوە ب پرۆسێسا هەمبەری دژایەتیکرنا کولتوری ل قەلەم ددەت.

٢ ـ بیردۆزا جۆرێ کولتوری: مۆدێرنیزم جۆرێ کولتوری ب بەرهەمێ پێکهاتا کولتوری یا گەنگەشەکرنێ دزانیت، ئەڤە د دەمەکێ دایە کو پۆست مۆدێرنیزم پێکهاتەیەکا کولتوری یا وێنەیی و هێمایی یە.

٣ ـ تەخ و چین کرنا جڤاکی: مۆدێرنیزم یا د وێ باوەریێ دا کو تەخێن جڤاکی د بارودۆخێ ژناڤچوون و ژدایکبوون و دروستبوونێ دانە. ئەو تەخ و چینێن بەرێ، ئەو یێن ژناڤچوویینە و تەخ و چینێن نوو دێ جهێ وان گرن، لێ پۆست مۆدێرنیست ئەڤێ بۆچوونێ رەت دکەن و دگەل وێ چەندێ نە کو جڤاك د رەتا گۆهرینێ دا نینە.

پێشینەیا پۆست مۆدێرنیزمێ:-

پۆست مۆدێرنیزم ناڤنیشانا قوتابخانەکێ یە کو ل دوماهیا سالێن (١٩٧٠ ز.) خویا بوو. هندەك ژ نڤیسەرێن سەردەمی پەیدابوونا وێ ل دەه سالێن داویا سەدسالا (١٩ ز.) و دەه سالێن دەستپێکێ ژ سەدسالا (٢٠ ز.) دداینە. ئەڤ زاراڤە ل دەستپێکێ ل سالا (١٩١٧ ز.) ژ لایێ «تۆس رۆدولف پانۆیتس» فەیلەسوفێ ئەلمانی ژ بۆ وەسفکرنا «هیچگەراییێ» هاتە بکارئینان، پاشان ل سالا (١٩٣٤ ز.) د بەرهەمێن رەخنەگرێ ئیسپانێ «فێدریکۆ ئۆینیس» د ئاماژە پێ کرنا ب کارڤەدانا دژی مۆدێرنیزما ئەدەبی هاتە بکارئینان. ل سالا (١٩٣٩ ز.) ژ لایێ «بێرنارد ئێدینگزل» ژ بۆ ب فەرمی ناساندنا شێوەیێ مۆدێرنیزما جیهانی و زڤرینا بال ئایینی ڤە، و ژ لایێ «ئارنۆلد توین» ژ بۆ خویا بوونا جڤاکا جەماوەری هاتە بکارئینان. لێ بکارئینانا ئەڤێ زاراڤێ د بوارێ فەلسەفی دا، ڤەدگەریتەڤە بۆ سالێن هەشتێیان ژ سەدسالا بیستێ. ل سالا (١٩٧٥ ز.) ژی «چارلز جنکێز» ئەڤ زاراڤە ژ بۆ بیناسازی بکارئینا و ژ لایێ «دنیل بێل» ل سالا (١٩٧٦ ز.) رەخنە لێ هاتەگرتن.

هەر چاوا بیت ئەڤ زاراڤە د دەهکێن دوماهیکا (١٩٦٠ ز.) دا هەتا (١٩٧٠ ز.) گەهشتە گۆپیتکا ناڤداریا خوە و وەك بکارئینانەکا گەلەمپەری لێ هات، و ئەڤرۆکە وەکو قوتابخانەکا هزری د هەموو بوارێن زانستی یێن وەك موسیقا، هونەر،

رۆمان، فیلم، وێنەگری، بیناسازی، ئەدەبیات، فەلسەفە، مرۆڤناسی، جڤاکناسی و جۆگرافیایێ دهێتە بکارئینان.

ل دەستپێکێ پۆست مۆدێرنیزم ل بازنەیا هونەری، ب تایبەت بیناسازی دروست بوو و پاشا بوارێن دیتر یێن وەکو رەخنەیا ئەدەبی، فیلم، سینەما، نیگارکێشی، سیاسەت، زمان، جڤاکناسی و... هتد ب خوەڤە گرتن.

زەمینەیێن دروستبوونا پۆست مۆدێرنیزمێ:-

پشتی رێنسانسی چەند پێلێن هزری دروستبوون:

پێلا ئێکێ: ئەڤ پێلە ل سەدسالا هەژدێ ب داهێنانا ماشینا (ئامیرێ) هەلمێ ژ لایێ «جێیمز وات» ڤە و شۆرەشا پێشەسازی ل بریتانیایێ دەستپێکر و هێدی ـ هێدی کارتێکرنێن وێ خویا بوون. هیومانیزم، لیبرالیزما دەستپێکی و قورتالبوونا ژ داب و نەریت و کەڤناتییێ د ڤی سەردەمی دا دروست بوون.

پێلا دوویێ: پشتی دروستبوونا لیبرالیزما دەستپێکی گەلەك نەئارامی و کریزێن جڤاکی دروستبوون، و ئەڤ چەندە بوو ئەگەرێ وێ هندێ کو جڤاك ل سەر دوو جەمسەرێن دەولەمەند و هەژار پارڤە ببیت. ژ بۆ قورتالکرنا جڤاکێ ژ ڤێ قەیرانێ، لیبرالیزما وەرارکری خوە ب لیبرالیزما رێکخستی گۆهری. تا رادەیەکێ ئازادیێن تاکەکەسی کێم بوون و دەسەلاتا دەولەتێ زێدەتر لی هات.

پێلا سێیێ: کارڤەدان و بەرپەرچدانا هەر دوو پێلێن ناڤبری بوونە ئەگەرێ بەرهەمهینانا پێلەکا نوو ب ناڤێ پۆست مۆدێرنیزم. د ڤێ قۆناغێ دا بەروڤاژی قۆناغا بەری نها ــ کو نووکرن، دەولەتگەرایی، ناسیۆنالیزم، ناسناما نەتەوەیی

و چینایەتی، لیبرالیزما سنووردارکری، مسۆگەری د هزرکرنێ و دەسەلات و ب هێزبوونا دەولەتێ ژ تایبەتمەندییێن وێ دهێنە هەژمارتن ـــ سنووردارکرن و مسۆگەرکرن ژ هەڤ دهێنە جوداکرن و بناغێن ئابووری و سیاسی یێن وی ژ ناڤ دچن. پەرت و بەلاڤبوون د هەموو بوارێن پەیوەندییێن ئابووری و جڤاکی، ب هێزیا دەولەتێ و سیاسەتێن ئابووری و مەعریفەتناسی و زانستی، گرنگی پێدانا بنەرەتی ب قازانجا کەسۆکی، هەمەرەنگی و بەرفرەهی، پەیدا دبیت.

فاکتەرێن پەیدابوونا پۆست مۆدێرنیزمێ:-

«جیمسۆن» فاکتەرێ سەرەکییێ پەیدابوونا پۆست مۆدێرنیزمێ ب دوو ئەگەرانڤە گرێ ددەت:

١ ـــ ژ ناڤچوونا کویراتی و لاوازییێن نێرینی و بۆچوونی بۆ دیرۆکی.

٢ ـــ سست و خاڤیا سۆزداری کو د سەردەمێ پۆست مۆدێرنێ دا رویدای.

تایبەتمەندی یێن پۆست مۆدێرنیزمێ:-

سەبارەت تایبەتمەندی یێن پۆست مۆدێرنیزمێ چ رێککەفتن نینن. هندەکان ئەڤ تایبەتمەندی یێن ل خوارێ ژ بۆ پۆست مۆدێرنیزمێ هەژمارتینە:

١ ـــ رەدکرنا دەولەتێ (دەسەلاتێ): پۆست مۆدێرنیزم دەولەتێ وەکو هێما و جەڤەنگەك ژ بۆ ناسناما نەتەوەیی پەسەند ناکەت.

٢ ـــ رێژەیی بوونا رەوشتی: ئەڤ قوتابخانە داکۆکییێ ل سەر رێژەیی بوونا رەوشتی دکەت.

٣ ـــ دژایەتیکرنا وەرار و گەشەکرنا ئابووری: گەشەکرنا ئابووری ب هۆکارێ وێرانی و ژناڤچوونا ژینگەهێ دزانیت و دگەل وێ ـــ ئەگەر هۆکارێن وێرانی یا ژینگەهێ بەرهەڤ بکەت ـــ هەمبەری رادوەستیت.

٤ ـــ دژایەتیکرنا کولتورێن زال و خودان دەسەلات: پۆست مۆدێرنیزم حەلیانا کولتورێن لاوەکی د ناڤا کولتورا خودان دەسەلاتێ دا پەسەند ناکەت و دژی وێ چەندێ یە.

پۆست مۆدێرنیزم

٥ ــ رەدكرنا نەژادپەرستییێ (رەگەزپەرستییێ).

٦ ــ دژایەتیکرنا چاڤدێریکرنا بیرۆقراتی ل سەر بەرهەمهێنانێ.

٧ ــ رەدكرنا عەقلگەرایی و رۆشنگەرییێ.

٨ ــ باوەری ب داویبوونا تێکۆشین و ململانا چینا کریکاران دژی سەرمایەدارییێ.

٩ ــ باوەری ئینان ب جۆراوجۆریا قەدەر و چارەنڤیسێ: ل شوونا وەکهەڤییێ د چارەنڤیسێ دا و چارەنڤیسا مرۆڤی پشت بەستنێ ب جۆراوجۆری و جیاوازییێ دبەستیت.

١٠ ــ دژایەتیکرنا هزروبیرێن رۆشنگەری: پێکهاتەخوازی، عەقلگەرایی، سەرهاتییێن مەزن ژ دیرۆکێ و وێنەییێن مەزن ژ ژیانا جڤاکی.

١١ ــ گۆڕاوبوونا ئارمانجێن سیاسی.

١٢ ــ دژایەتی دگەل هەر جۆرە وێنە و نموونەیەکا زانیاری.

١٣ ــ پێکهاتەیەکا گەلەمپەری یا شێواز و پەیمان و داب و نەریتێن بووری.

١٤ ــ بەرەڤانیکرنا ژ پەرت و بەلاڤی و نەبوونا یەکپارچەییێ.

١٥ ــ شرۆڤەکرنەکا نە یا ڤەبڕ ژ جیهانێ: ب باوەریا پۆست مۆدێرنیستان مرۆڤ نەشێت چ جۆرە باوەریەکا ڤەبڕ ژ جیهانێ پێشکێش بکەت و چ جۆرە سنوورەکێ دەستنیشانکری ژ بۆ راڤەکرنا جیهانی نینە.

هندەك نڤیسەران ژی ب ڤی رەنگی تایبەتمەندی یێن پۆست مۆدێرنیزمێ داینە نیاسین:

١ ــ د دەروونناسییێ دا ماندەلا بکەرێ عاقل و لۆژیکی دکەت.

٢ ــ رەتکرنا دەولەتێ وەك سیمبۆلا ناسناما نەتەوایەتی.

٣ ــ رەتکرنا پێکهات و رێکخستنێن حزبی و کریارێن سیاسی یێن وان؛ وەکی کەنالێن یەکتا و هەڤدەنگ و بۆچوونێن ب کۆم.

٤ ــ سەرخستن و بەلاڤکرنا رێژەیی بوونا رەوشتی.

٥ ــ دژایەتیكرنا ب هێزی یان بێ بنەمایی یا دەولەتا ناوەندی.

٦ ــ دژایەتیكرنا دگەل گەشەكرنا ئابووری ل سەر كیستێ وێرانیا ژینگەهێ.

٧ ــ دژایەتیكرنا حەلیانا كولتورێن لاوەكی د ناڤا كولتورا خودان دەسەلات دا.

٨ ــ دژایەتیكرنا رەگەزپەرستییێ.

٩ ــ دژایەتیكرنا چاڤدێریكرنا بیرۆقراتی ل سەر بەرهەمهێنانێ.

١٠ ــ ل ژێر پرسیار ئێخستنا هەمو دەستكەفتێن بنەرەتی یێن جهێ پەسەندا جڤاكێ.

١١ ــ هەبوونا گومانێ سەبارەت عەقلێ مرۆڤی و رەتكرنا عەقلگەرایییێ و یاخیبوونا هەمو لایەنە دژی رۆشنگەرییێ.

١٢ ــ دژایەتیا پلاندانانا گونجایی و جێگیر ب پشت بەستن ب پسپۆران.

١٣ ــ ب فەرمی نیاسینا رێژەگەرایییێ (Relativism).

١٤ ــ باوەری ب داویبوونا هەڤركی و ململانا چینا كرێكاران و ئەستەم بوونا وێ د دلێ سیستەما سەرمایەدارییێ دا.

١٥ ــ راگەهاندنا چوونا بەرەف سەردەمەكێ نوو یێ پۆست دیرۆكی (ژوور مێژوویی).

(حسین بشریە) د گۆتارا خوە یا د گۆڤارا (نقد و نقر) دا (ژ ١٠ ــ ١١، ل ٣٥٩) سەبارەت تایبەتمەندی یێن پۆست مۆدێرنیزمێ ب ڤی رەنگی دنڤیسیت:

«لایەنێن سەرەكی و روانگەیا پۆست مۆدێرنیزمێ بریتی نە ژ: رەدكرنا لایەنێن بەرزخوازی د هزركرنێ، رەدكرنا تیۆرا رەنگڤەدانێ د مەعریفەتناسییێ، رەدكرنا جیاوازیێن ب روالەت بنیاتی د هزرا مرۆڤی دا، رەدكرنا وەسفكرنێن خودی (ژاتی) یێن مرۆڤی ب شێوازی عەقلگەراییا (دیكارتی)، رەتكرنا هەر جۆرە مسۆگەری و ب شێوەیەكێ گەلەمپەری شیانا دەستكەفتنێ ژ بۆ هەر جۆرە راستیەكێ، ماندەلكرنا شیانا نواندنا راستییێ، ماندەلكرنا مسۆگەری یێن رەوشتی، هەمەرەنگی و هەمەجۆری و نەكارینا ب دەستخستنا وێنەیەكێ ژ جیهانا كەتواری ب پیڤەرێن باوەرپێكری.»

پۆست مۆدێرنیزم

هەروەها ئەو ب ڤەگێرانێ ژ «مایکل پول گالاگوهەر»، ئەندامێ جڤاتا پاپ د کاروبارێن کولتوری، ب ڤی رەنگی دەربرینێ ژ تایبەتمەندی یێن پۆست مۆدێرنێزمێ دکەت:

« ١ ـ بێ باوەریەکا کویر سەبارەت ب مەزنی و رێزگرتنا دەروونێ مرۆڤی.

٢ ـ جێگیربوونا لایەنگریا عەقلانی نەبوونا مۆدێرن ل شوونا عەقلگەراییا بێ سنوور و زۆرا نووکرنێ کو د وێ دا مرۆڤێ هزرمەند دهێتە گۆهرین ب مرۆڤەکێ هەست تەوەر.

٣ ـ رزگارکرنا تێگەهێ ئازادیا نووکرنێ د نێرینا جڤاکی و سیاسی و جێگیرکرنا وی ب ئازادیا خودەپەسندانە (سەرهەلدایی ژ) پەیوەندییێن پچراو.

٤ ـ ب ڤی شێوەی، ژ دەست دانا هەر جۆرە گرنگی پێدانەکێ ب بنیاتنانا ئایندەیا دیرۆکێ و جێگیربوون و رووینشتنا جیهانەکا (تژی) ژ دیمەنێن پەریشان و پەیوەندییێن دەمکی و بیستکی ل شوونا وێ.

٥ ـ ئەڤ چەندە ژی ئەگەر نووکرن سەروکانیا وێنەیێن جۆراوجۆرێن خرهانێ (الحادێ) بوو، رەنگ و بێهنا پۆست مۆدێرنیزمێ تێکەلەکە ژ پارادۆکسا ژ پشت گوه هاڤێتنا ئایینی و ئەزموونا نیمچە ئایینی.»

(دکتر حاتم قادری) تایبەتمەندی یێن پۆست مۆدێرنیزمێ ب پشت بەستنێ ب (کونت تامپسۆن) ب ڤی رەنگی دهەژمێریت:

١ ـ داکۆکیکرن ل سەر شێوازێن کەسۆکی (د بیناسازی دا).

٢ ـ دژایەتیکرنن دگەل هەڤگرتنێ و داکۆکیکرنن ل سەر جودابوونا ب شێوەیێ تاك ـ تاك یان لق ـ لق، چەند جۆری و بەردەوامی نەبوون.

٣ ـ رەخنەیا ل ژوور (سەر) ڤەگێرانان، ژوور زمانان، ژوور تیۆریان.

٤ ـ رەدکرنا ئیمپریالیزما رۆشنگەرانە و ئێکەمینی یێن سیاسی ب خواندنێن تایبەتێن لیبرالیزمی یان مارکسیزمی، داکۆکیکرن ل سەر چەندایەتی بوونێ، ئێدارەیا ناوچەیی و سەرەکی دانانا کەمەنەتەوەیان وەك رەش پیستان، ژنان و گروپێن مەزهەبی.

٥ ـ شکاندنا پێکهاتەیا زمانی.

پۆست مۆدێرنیزم و ئاراستەیێن جۆراوجۆر:-

١ ـــ هندەك وێ وەك رەڤینێ ژ خوداناسی و میتافیزیكێ دزانن.

٢ ـ هندەك وێ وەك هەولدانەك ژ لایێ رەوشنبیرێن چەپ ژ بۆ وێرانكرنا شارستانیەتا رۆژئاڤایی دزانن.

٣ ـ ب بۆچوونا هندەكان، جۆرە بەرچەسپ و نیشانەكە بۆ هندەك ژ كەسێن لێل و شێلی نڤیسێن مێشک سڤک و سەرخلولە .

٤ ـ "نیچە"، "میشێل فۆكۆ" و "لیۆتار" پۆست مۆدێرنیزمێ ب واتایا ڤەقەتیان و دابڕان ژ مۆدێرنیزمێ هەژمارتینە.

٥ ـ "هابرماس"، "جیمسن" پۆست مۆدێرنیزمێ ب واتایا مۆدێرنیتا درەنگی و یان ژی بەردەوامیا مۆدێرنیزمێ و تەواوبوونا پرۆژەیێ ناتەواوێ وێ هەژمارتینە.

٦ ـ "زیگمۆند بۆست" ئاماژە ب نێرینەكا ناڤنجی تر یا هەی. ب بۆچوونا وی پۆست مۆدێرنیزم "نە لایەنێ وێرانكرنێ و دەركرنێ هەیە و نە لایەنێ تەواوكەری و سەقامگیریێ هەیە" بەلكو جۆرە ڤەژاندنا مۆدێرنیزمێ یە.

ژێدەر:

http//:jafarimahmood.blogfa.com/post.205-aspx

پۆست مۆدێرنیزم